

88075

DEN SISTA VILDMARKEN?

Ett stort sjö- och myrområde sträcker sig norrut från Usträngsbo i Ramnäs socken. Åtskilliga människor besöker denna vildmark- sommar som vinter- för dess kvalitetsnatur. Här samsas bär- och svampplockare, fågelskådare, fiskare och jägare och sådana som tycker om storslagen natur i största allmänhet, samt sådana som söker ensamheten och lugnet. Är det skogsfågelsiekarna som drar mest; är det storälgarna kring Stenramen; är det den stundom rika växtligheten eller är det de fina fågelsjöarna som lockar? Svaret blir - allt! Ständiga överraskningar, alltid nya upptäckter på varje tur inom detta väldiga område. Följ med på en skidtur en tidig morgon i slutet av mars! Innan ljusningen spänner vi fast skidorna och stakar fram över skaren på Morsjövägen. När det ännu finns mörker kvar ropar pärlugglan och kanske sparvugglan. Så börjar orrarna bubbla från flera spelplatser och innan vi når Morsjön skrämmer vi ett par tjädrar från vägkanten. Nu hör vi tydligt två orrspel, ett mot Bjursjön och ett mot Morsjö öga. I bäcken mellan Morsjöarna ser vi spår av mink och snart når vi Klyden, som vi följer mot nordväst. Från Brändan, där döda björkstammar står i mängd, höra hackspettar trumma. Det låter som mindre hackspett. Snart är vi uppe vid Stora Flytan nära Råsen. På myren lyser orrarnas den uppgående solen. Spelet är dock lungt i kylan. Gamla spårstämplor av mård tilldrar sig vår uppmärksamhet. Uppåt Råsen går spårloparna fram och åter över mossen. Här hörs ingen trafik. Bara orrar och någon kråka på sträck. Efter kaffet vid Råsens strand korsar vi Flyten och åker genom tjäderakug ut på Målsjön. I bortre kanten går tre rådjur och noppar av buskarna. Det är öppet vid sjöns utlopp. I det klara vattnet syns lobelians bladrosetter. På iskanten står minkens spårstämplor. Tallskogen på Brändan är kraftigt avbetad på några platser. Plötsligt ser vi skonkarna av några älgar, som tidigt hört oss på skarsnön. Men dagsmejan börjar komma. Det gäller att vara vid bilen innan det bär igenom. Den obligatoriska rasten på Blåbärsberget nedan Källdalen himns dock med.

Från bergstoppen har man en god sikt - framför allt mot Stenramensflyet. Flera goda utsiktspunkter finns inom området, t.ex.

Morajöasen på 119 meter. Härifrån kan man utan att störa se på orrspelet vid Morsjö öga. Sedan har vi det fina hällebräkenberget vid Klysens sydspets och flera tippar på Brändan samt ett högt berg vid Västgötmossen. Härifrån kan man se höjderna kring Skinnskatteberg och Pagersta och sommartid har jag samtidigt lysnat på tre par storlonor från toppen.

Det är förvånansvärt vilket rikt fågelliv detta vildmarksområde kan visa upp. Givetvis är det bäst kring Ulvramen - Stenramen, men vad sägs om dvärgbeckasin, smälom, översomrande sångsvan, pilgrimsfalk vid orrspelet på Västgötmossen, stor mängd rastande sångsvan i Stora Målsjön och trana och ljunpipare på flera myrar?

Ulvramen är den förnämligaste fågelsjön av de 26 sjöar som finns inom området. Den grunda, vegetationsrika sjön innehåller bl.a. vigg, brunand, flera par svarthakar, knölsvan och på tuvorna häckar grönberan. I bladvassen mot Ulvbomuren hör vi rörsångare och i den omgivna asp-skogen häckar knipa och skogsduva. Alfågel har setts någon gång och tranan provianterar alltid i sjön.

En rätt fantastisk ^{skogsmark} breder ut sig öster om Ulvramen med bl.a.

ett vackert aspstånd, som en intresserad skogsvårdare lovat bevara. Mot Muren är skogen som allra vackrast. Den tidigare beteshagen är fortfarande lättgången och ljus och full av evamp. Skogslind och vita björkstammar kontrasterar mot högstammig gran. Här sjunger grönsångare och liten flugsnappare i kronorna.

Norrut längs stranden växer hassel i mängd med sina följeväxter, t.ex. blåsippa. En och annan tibast kan man lukta sig till och på en lokal kan man räkna dem i hundratal.

Man skall inte försumma att besöka Muren, Sand och Ulvbomuren när man vistas inom området sommartid. Tacksamt noteras fortsatt betning i hagarna och man kan hitta växter såsom vippärt, höskallra, brudeporre, låsbräken och fältgentiana i öppna hagmarken. Måhända om inte dessa har kulturhistoriskt värde. Måtte vi slippa gronar i raka rader på dessa vackra marker.

Vi som vandrar här ofta söker oss alltid till Källdalen - om inte annat så för att svalka strupen i kallkällan. Titta noga i rännilen då Du böjer dig ner och Du finner källarens små vita stjärnblommor. Under de gamla aplarna växer höskallra och som ett minne från flydda dar står en bukett gula renfanor på källarkullen.

Den abborrika Granramen ligger inte långt härifrån. Säkert ser Du svarthake och om Du besöker sjön på kvällen kanske Du hör vattenrall och småfläckig sumphöna. Tag sen en tur över Källdalsmossen, som i söder är mycket sank. Ljungpiparens vemodiga visslingar följer den nödosamma vandringen. Böj Dig ner där det är som sankast och ge Dig inte förrän myggblomstret möter Din blick. På köpet får Du brunag, dyttåg och vitstarr i anteckningsboken. I Myrkanten växer traktens stolthet - Kung Karls spira - i några exemplar. Denna växt finns också vid Stenramen liksom tuvsäv. Här lönar det sig alltid att lura på älg. Den utdikade, igenväxande sjön är en omtyckt matplats för storvilt liksom Flyet i norr. Åtskilliga storälgar har blivit porträtterade av naturfotografer och höstjakten ger gott resultat. Älgpasset i söder är en utmärkt plattform för älgstudier. Samtidigt kan man då studera lärkfalk (två par) och trana och lyssna till grönbenans spel. Speciellt fina observationer gjordes en sommar för några år sedan av jorduggla och ett par skarpt varnande och attackerande varfåglar. Det skulle kännas fel på något sätt att inte avsluta med Klysenområdet. De stora klarvattensjöarna, höjderna, den döda björkskogen (Tickornas land) och den spännande bäverbäcken skapar en stämning som griper. Och den tystnaden! De steniga och fasta stränderna inbjuder till promenad. Tusentals sälesår står på stranden och en bit ut vajar notblomstren med vågorna. Kasta Dig i det kalla klarvattnet och Du trasslar in Dig i det ovanliga flotagräset. Dyk och kanhända upptäcker Du trubbnate och braxengräs. Gå sedan upp och soltorka Dig omgiven av strandkå, mattor av skogsvicker och röd backviol. Dröm Dig 30 år tillbaka och lyssna hur bävaren faller björk i Målsjöbäcken. Eller 60 år bakåt och se hur hela skogen står i lågor och därmed skapas de betingelser som idag ger detta område dess vildmarkskaraktär. Se kartsnitt sid. 18.

Bertil Eriksson

KLIPP.

FÅGLAR PÅ STURP SKRÄMS MED KANON.

Sturups flygplats använder en bilburen fågelskrämma, som sjuar bort fåglar med hjälp av högtalare, handspelare och en gaskanon.

Det finns ingen anledning att nonchalera problemet med fåglar som stör flygtrafiken över en flygplats, säger Sturups flygplatsdirektör Curt Åkerstedt. Fåglar kan krocka med flygplanen., sugas in i motorena och därigenom orsaka materiella skador.